

FUNDACJA GENERAL ELŻBIETY ZAWACKIEJ
Muzeum Pomorskie Armii Krajowej
raz Wojskowej Służby Polek
ul. Podmurna 93, tel. 0048 56 65 22 186
e-mail: fapak@wp.pl; www.zawacka.pl

poprzedni nr M-243;

M-243/852

|| 103

Adres: Anna Talaśka

009 Bydgoszcz

Janusza Lipski

700 Toruń

Pom. ODR

Wyodr. Bezp.

† Lipski Bolesław

ps. „Stary” Bartel

krypt. „1/B”

M-243/852 Pom.

V M V kl.

SPIS ZAWARTOŚCI
TECZKI

Lipski Bolesław

J: M-243/852, Pom.

ODR Wyds Bexp.

I./1. Relacja *k. 4 s. 1-5*

I./2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące relatora —

I./3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące relatora —

II. Materiały uzupełniające relację *k. 8 s. 1-8*

III./1. Materiały dotyczące rodziny relatora —

III./2. Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III./3. Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —

III./4. Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 —

III./5. Inne ... —

IV. Korespondencja

.....
.....
.....

V. Nazwiskowe karty informacyjne *k. 49*

VI. Fotografie *dział i monografii*

Y/11. Relacja - Lipski Bolesław

1. Biogram - relacja autorstwa Joryckiego Edwarda - mpis z Arch. G. Zawackiej 2 maja 1989 k. 3 s. 1-3
2. Relacja o miesiącującym członku konspiracji Bolesławie Lipskim...; autorstwa Anny Lipskiej, córki, mpis. oryg. k. 1 s. 4-5

B i o g r a m

Lipski Bolesław, pseudo "Bartel" urodził się 16 czerwca 1890r.
w m. Odry, wieś-leśniczówka, pow. Chojnice, z ojca Dominika, z matki Stefani.
z domu Knuth.

Posiadał wykształcenie prawnicze - Uniwersytet Wrocławski.

Cechowała go duże doświadczenie w pracy konspiracyjnej, nabyte w I. wojnie światowej.

W tych czasach Lipski był w ścisłym kontakcie z księdzem Józefem Wryczą, inicjatorem i patronem powołanej przezeń tajnej organizacji p.n. "Towarzystwo Młodzieży Polskiej".

Brał udział w Powstaniu Śląskim i w wojnie bolszewickiej w stopniu kapitana. Za swe czyny bojowe na polach bitew został wyróżniony Krzyżem Virtuti Militari nadanego mu 1 maja 1933r. nr legitymacji 7642 i Krzyżem Niepodległości nadanego 16 lipca 1932r. nr legitymacji 24/495.

Od 1920r. do 1927r. piastował stanowisko starosty morskiego w Pucku, po przeniesieniu starostwa do Wejherowa, do 1929r.

Od 1930r. do września 1939r. był dyrektorem Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych w Poznaniu - Oddział w Bydgoszczy, ul. Gdańska 71/obecnie Aleje I Maja. Podczas okupacji pracował w nowo powołanej placówce niemieckiej p.n. Danziger Feuersozietät w Bydgoszczy, do roku 1943.

Czując się zagrożony przeszedł do podziemia.

Z ramienia Delegatury Rządu na Kraj, Lipski został wytypowany na stanowisko Naczelnika Wydziału Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego krypto "Zatoka".

Był wybitnie zdolnym organizatorem, posiadał walory przywódcze. Cechowała go głęboki patriotyzm i oddanie sprawie narodowej bez reszty. Dzięki jego inicjatywie i postawie ODR głęboko zakorzeniła się i ugruntowała na Pomorzu. Utrzymywał bezpośredni osobisty kontakt z płk Januszem Pałubickim, pseudo "Janusz" i "Picrun", Komendantem Okręgu Armii Krajowej na Pomorzu oraz z Antczakiem Antonim-seniorem, Okręgowym Delegatem Rządu na Pomorzu, ze stałą siedzibą w Warszawie, za pośrednictwem specjalnego kuriera. Godny jest podkreślenia jest fakt, że Lipski nieprzerwanie trwał i działał na szczególnie trudnym posterunku, przez swoją obecność fizyczną na terenie Pomorza, z siedzibą w Bydgoszczy. Był zawsze w zasięgu ręki. Jako nieodrodny syn ziemi pomorskiej dogłębnie znał jej problemy i potrzeby. Zmuszony został do ukrywania się dla uniknięcia aresztowania przez gestapo, które tropiło go do końca okupacji.

W pojmaniu go miała być pomocna agentka i pracownica gestapo, Elżbieta Poniadowska zam. w Bydgoszczy przy ul. Sienkiewicza. Znałem ją osobiście, władała doskonale językiem.

O jej istnieniu i zaangażowaniu w gestapo dowiedziałem się od Kazimierza Szymkowiaka, zatrudnionego w charakterze kelnera w kasynie gestapo mieszczącym się w dawnej siedzibie Resursy Kupieckiej, w Bydgoszczy przy ul. Jagiellońskiej 10/ps wyburzonej przez władze, a na jej miejscu wybudowano szkołę partyjną PZPR, na szczeblu wojewódzkim.

Lipski, w związku ze stałym zagrożeniem aresztowania, stale zmieniał miejsca zamieszkania. Ukrywał się u członków ODR'u: Antoniego Marciniaka, pseudo "Jarocki" przy ul. Pomorskiej/dawne koszary 61 pp, zwane popularnie "Londynkiem"/, u braci: Kazimierza, pseudo "Werner I", Stefana, pseudo "Werner II" i "Olga" oraz Antoniego, pseudo "Werner III", Stempnińskich, zamieszkałych w Bydgoszczy przy ul. Gołębiej 5/1, u Jana Olejniczaka, zamieszkałego w Bydgoszczy przy ul. Kanałowej. Nie wyklucza się, że zamieszkiwał również gdzie indziej.

Bezpośrednio po wkroczeniu wojsk sowieckich do Bydgoszczy, Lipski został aresztowany przez NKWD i umieszczony w jej siedzibie, na I piętrze, w domku, u zbiegu ulic: Śniadeckich i Alei I Maja. Niebawem został zwolniony. Była agentka i pracownica gestapo zmieniła ^{kolor} z brązowego na czerwony, przeszła na służbę NKWD i robiła dalej, to co poprzednio.

5 maja 1945r. w mieszkaniu Jana Olejniczaka przy ul. Kanałowej, został aresztowany przez miejscowego Wojewódzkiego UBP, Bolesław Lipski, do którego zaglądał Marian Hegenbarth, członek ODR, podejrzany o zdekonspirowanie organizacji, obecnie zamieszkały w Toruniu.

Lipski w czasie śledztwa został przez siepaczy UB tak skatowany, że ja, który z Szeferem spotykałem się ostatnio codziennie, nie poznałem Lipskiego. Był raczej podobny do znikniętej kukły, tyle że jeszcze dyszał. W więzieniu na Mokotowie, w Warszawie, siedział pod nadzorem i stałą inwigilacją UB, gdzie dogorywał w strasznych ^{warunkach}, pozbawiony wszelkiej pomocy i opieki lekarskiej.

Cele więzienne, izolatki ^{wyraz} nadprymitywne, bez jakiegokolwiek wyposażenia, jedzenie ^{nie} do skonsumowania nie mówiąc o nieludzkim traktowaniu i stałych ^{szykanach}, bez względu na porę dnia.

według urzędowego podania dla rodziny zmarł 27 czerwca 1945r., bez podania miejsca pochówku.

Odszedł nieprzeciętnej miary, żarliwy patriota, padł na posterunku, spełnił swój zwykły obowiązek Polaka. Jego śmierć nie poszła na marne:

"BO ^{ci}, co umarli-już zwyciężyli, a ci, którzy żyją walczyć będą dalej, zwyciężą i dadzą ponownie świadectwo prawdzie, że Polska żyje, gdy żyją Polacy".

Jest grubą pomyłką, wręcz nieporozumieniem, że Bolesław Lipski, inspirator wielu działań, ^{czołowa postać} waszym ruchu nie znalazł uznania, że nie został zauważony przy rekomendacji do odznaczeń.

Prześladowania rodziny

Rodzina Lipskiego w składzie: żona i matka Halina, córka Izabela i syn Janusz, uczestnik Powstania Warszawskiego, po jego kapitulacji, została wzięta do Stutthofu, a stamtąd do obozu pracy w Altfolwark pod Grudziądem.

Halina Lipska w drodze, transportem kolejowym, do Stutthofu, wyrzuciła na stacji kolejowej w Toruniu, przez okratowany otwór w wagonie, kartkę, z odpowiednią treścią, adresowaną do męża, z prośbą do jej znalazcy o przesłanie kartki do miejsca przeznaczenia. Kartkę znalazł Polak-Kolejarz czyniąc zadość prośbie adresatki. Tym sposobem Lipski natrafił na ślad swojej rodziny.

Wg oświadczenia Janusza Lipskiego, rodzinę z obozu wyprowadził Stefan Słempniewski, pseudo "Werner II"; "Olsza", dzięki doskonałej znajomości języka niemieckiego oraz dzięki odwadze, graniczącej z brawurą.

Przy tej sposobności, tym samym śladem wyprowadził z obozu bliskich znajomych Lipskich, rodzinę Szczepkowskich składającą się z matki Zofii, córki Stefani i syna Jana, obecnie zamieszkała w Toruniu, oraz pomoc domową.

Wszyscy bezpiecznie dotarli do Bydgoszczy i przeżyli okupację.

Opracował:

Edward Forycki

pseudo: "Mars"

R e l a c j a

o niezwykłym członku konspiracji Bolesławie Lipskim ps. "STARY", z "Bastel" złożonym przez córkę Annę, Telesę, zam/: 85-009 Bydgoszcz, ul. Dworkowa 41/16, tel. 22-61-13

Lipski Bolesław ur. 11.06.1890r. w Odry pow. Chojnice, z ojca Dominika, rolnika i matki Stefani z domu Knuth, gospodyni domowa.

Ukończył gimnazjum w Chojnicach w 1910 r. Studiował Teologię w Pelplinie / 2 lata / i następnie Prawo we Wrocławiu i Bonn do 1921r.

Praca zawodowa :

- a/ 1920 - 1927r. starosta Starostwa w Pucku
- b/ 1927 - 1930r. " Starostwa Morskiego w Wejherowie
- c/ 1930 - 1931r. radca wojewódzki
- d/ 1931 - stan spoczynku - emerytura, oraz dodatkowa praca w Pomorskim Stowarzyszeniu Ubezpieczeniowym w Toruniu.

Przebieg służby wojskowej :

a/od 30.01.1916 - 23.11.1918 r. w " Armii Zmotoryzowanej.

Brał udział w kursach na oficera. W dniu 13.11.1917r. awansowany na podoficera.

Udział w licznych bitwach na terenie całej Europy, głównie na Zachodzie / Francja i Włochy /

W 1939r. nie został zmobilizowany / wiek /. Matka poinformowała nas / dzieci /, że ojciec działał w konspiracji, angażując brata Witolda, Kazimierza do przenoszenia różnych konspiracyjnych listów pod wskazane adresy w Bydgoszczy.

Pamiętam, że ojciec w czasie Okupacji ukrywał się w Bydgoszczy, przy ul. Pomorskiej 80/19, u p. Pelagii i Stanisława Marciniaków kiewicz.

Ojca odwiedzali następujący mieszkańcy Bydgoszczy : Zygmunt Wiśniewski, Osinski, córki, p. Stefaniakowa, najczulsiej

Zofia, Czesław Kubaszewski. Bydgoszcz
Po wojnie okazało się, że byli oni związani z działalnością konspiracyjną z ojcem.

Z opowiadania ojca przekazuję relację z aresztowania Antoniego Marciniaka. Ojciec był obecny w czasie aresztowania, unikając zabrania przez gestapo udając człowieka starego i schorowanego / kaszel /. Ojciec kilka razy w czasie dużej aktywności gestapo w Bydgoszczy ukrywał się w Toruniu przy ul. Kłonowica 30.

W styczniu 1945 r. w czasie wkroczenia wojsk radzieckich ojciec przebywał razem z rodziną w Bydgoszczy przy ul. Toruńskiej 12. Przy przeprowadzaniu się do nowego mieszkania, ojciec - na ul. Gdańska 71, w czasie rozmowy z nieznanymi mężczyznami, ojciec zakomunikował, iż papiery zakopane są w lesie.

W 1945r. prawdopodobnie w lutym z m. Gdańskiej 71, ojciec został aresztowany przez NKWD i osadzony przy ul. róg Gdańskiej / Sniadeckich.

Przedtem przysłał gryps a po kilku dniach wrócił do domu. Wkrótce został aresztowany powtórnie. Po ojca przyszli tym razem funkcjonariusze Urzędu Bezpieczeństwa : w tym jeden z nich p. Bucholz, który również przeprowadził rewizję w naszym mieszkaniu w czasie okupacji, razem z innymi gestapowcami. Podobno ojciec został zwolniony przez UB, lecz do domu nie wrócił i zaczął ukrywać się przy ul. Nowogrodzkiej. Właścicielka mieszkania, miejsce ukrywania ojca również poinformowała nas o przebiegu trzeciego aresztowania, które nastąpiło przypadkowo.

Służba UB przysłała aresztować męża i syna właścicielki mieszkania .

Od p. Osinkiego zam Zduny 2 w Bydgoszczy, jednego z współpracowników konspiracji, dowiedzieliśmy się, że ojciec przebywał we Wronkach a następnie na Rakowieckiej w Warszawie. Pod koniec czerwca 1945 r. przyszedł telegram z więzienia na Rakowieckiej powiadamiający o śmierci ojca i konieczności zabrania ~~wzrostek~~.

Pan Osinski powiedział nam, że "górnica" zdecydowała, aby po zwłoki nie jechać ponieważ UB może zatrzymać ludzi wysłanych na Rakowiecką.

W 1954 r. otrzymaliśmy akt zgonu / zgon 27.06.1945r.

W 1956r. po rehabilitacji wrócił z więzienia przy Rakowieckiej p. Czesław Rubaszewski współpracownik ojca a przyjaciel Stefaniaka który ~~peinfirmawał~~ -że powiedział, że w sierpniu 1945r. on widział jeszcze ojca/" Starego" /.

Córka przekazuje do archiwum 2 fotografie.

Odznaczenia :

- 1/ Bojownikowi Niepodległości
- 2/ Virtutti Militarii

II. Materiały uzupełniające nekrolog -
- Lipski Bolesław:

1. Chramowski B., biogram B. Lipskiego,
mpis z redakcyjnymi popr. E. Zawackiej k. 5 s. 1-5

2. Chramowski B., biogram „Lipski Bolesław”,
[4:] Środ. biogr. konspiracji pomorskiej
1939-1945, Toruń 1996, cz. 2, s. 107,
kserokop. k. 3 s. 6-8

1

Lipski Bolesław ps. "Bartel" /1910-1945/, Naczelnik Wydziału Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego Okręgowej Delegatury Rządu RP na Kraj. *Pomoru*

Ur. 11.06.1890 r. w miejscowości Odry, ~~gmina Czersk~~, pow. Chojnice, syn Dominika i Stefani z d. Knuth. Ukończył gimnazjum w 1910 r. Przez dwa lata studiował teologię w Pelplinie, a później prawo we Wrocławiu i w Bonn. Od 30.01.1916 r. ^I w armii pruskiej w stopniu kaprala. Awansowany na oficera 13.11.1917 r. ^{XI} skierowany na front do Francji, a następnie do Włoch. Po opuszczeniu armii w dniu 23.11.1918 r. wraz z ks. Józefem Wryczą wziął udział w organizowaniu oddziałów polskich na Pomorzu. ^{Kierownik} Brał udział w jednym z Powstań Śląskich między 1919 a 1921 rokiem. ^{Partyzant na} Ppor. rez. a potem kpt. rez. WP. W latach 1920 (1921 ?-B.Ch.) - 1927 (starosta ^{z siedzibą w Pucku}, a następnie w Wejherowie. W czerwcu 1925 r. podejmował na Wybrzeżu Prezydenta RP - Stanisława Wojciechowskiego. Sympatyzował z chadecją i z endecją. W 1927 r. przeniósł się do Torunia. W latach 1930-1935 pełnił funkcję dyrektora Pomorskiego Stowarzyszenia Ogniwego. Od 1936 r. dyrektor ^{był} poznańskiego ^{ZHW} Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych - Oddział w Bydgoszczy (mieszczącego się przy ul Gdańskiej Nr 71.)

Ze względu na ~~podszły~~ wiek nie był zmobilizowany we wrześniu 1939 r. Okupację przeżył w Bydgoszczy, początkowo na stopie legalnej pracując w Danziger Feuersozietät - Oddział w Bydgoszczy (także przy ul. Gdańskiej Nr 71). Od 1943 r. ukrywał się.

W końcu września lub w początkach października 1941 r. ^{we wrześniu} zaangażowany do konspiracji przez Franciszka Rochowiaka. ^(Zakliski?) Jako dawny pracownik

*działającego z ramienia
Okręgowej Delegatury na Pomorze*

był rozmowę z ¹Antczakiem podczas jego pobytu w Bydgoszczy. [²Poprzez ³swego zastępcę ⁴utrzymywał ¹kontakt z kierownictwem Wydziału ~~Bezpieczeństwa~~ ⁵Tadeuszem Miklaszewskim /"Nilski", "Małynicz"/ i kierownikiem ^aOddziału Organizacyjno-Inspekcyjnego - ^aKonradem Sieniewiczem /"Sokołowski", "kazimierz Swiątek"/.

Od maja 1944 r. rozpoczął współpracę z Komendą Pomorskiego Okręgu AK, m.in. z Komendantem Okręgu ppłk Janem Pałubickim /"Janusz", "Pierun"/ i z Szefem Oddziału II mjr Józefem Grussem /"Stanisław"/. Po upadku Powstania Warszawskiego współpraca ta znacznie się zacieśniła.

Po wyparciu niemieckich władz okupacyjnych z Bydgoszczy, w styczniu 1945 r. wyszedł z podziemia i podjął pracę w ZUW. Kontynuował ^{jednak} też działalność konspiracyjną traktując aparat ODR jako ciągłość legalnej władzy cywilnej w Polsce. W tym celu zaangażował do pracy w ZUW dawnych pracowników, pracujących jednocześnie w Wydziale Bezpieczeństwa ODR. Od lutego 1945 r. pozostawał w kontakcie z ppłk J. Pałubickim, ^{stanowczym} stojącym na czele organizacji "Niepodległość /"Nie"/. Spotkania odbywały się przeważnie w biurach ZUW. Oprócz prowadzenia wywiadu politycznego starał się także przenikać do Komend Milicji Obywatelskiej i do Wojewódzkiego Urzędu ^uBezpieczeństwa Publicznego w Bydgoszczy. Dzięki tym kontaktom dysponował informacjami o niektórych działaniach ^uwład ^{urzędni} ~~Bezpieczeństwa~~.

²Aresztowany przez NKWD w lutym 1945 r. ^uosadzony w siedzibie ^uradzieckich władz bezpieczeństwa ^urog ^uGdańskiej i Sniadeckich. Zwolniony po kilku dniach i aresztowany ponownie 5.05.1945 r. w mieszkaniu Jana Olejniczaka z ODR /w ciągu kilku dni aresztowany również innych pracowników Wydziału ^(ODR)Bezpieczeństwa/. Przesłuchiwany był w Bydgoszczy

m.in. w dniu 6.05.1945 r. ^{AN} następnie przewieziony do więzienia X Departamentu Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego na Mokotowie. Przez cały czas władze śledcze i więzienne odmawiały rodzinie i przyjaciołom wszelkich informacji o jego losie, torturowany był ~~on~~ bowiem z wyjątkowym okrucieństwem, a okoliczności jego śmierci stanowiły kłopotliwą sytuację nawet dla organów MBP i WUBP w Bydgoszczy. W jednym z pism Prokuratora Sądu Specjalnego Karnego w Toruniu z 2.01.1946 r. przekazano żonie nieprawdziwą informację: " Z pisma Pow. Urzędu Bezp. Publ. w Bydgoszczy z dnia 15.11.1945 r. wynika, że nie został aresztowany przez władze bezpieczeństwa publ. " ^{dupski} zmarł 27.06.1945 r. w więzieniu. Akt zgonu wystawiono na mocy prawomocnego postanowienia Sądu Grodzkiego w Bydgoszczy z 14.02.1950 r. Akta jego sprawy zostały przesłane z Warszawy do Bydgoszczy w 1951 r. Podczas ^{posmiętego} śledztwa prowadzonego przeciwko ~~pracownikom~~ ODR w Bydgoszczy pod kryptonimem "Indeks", "Ocean", w końcu września 1950 r., wykorzystywano niektóre fragmenty jego zeznań ^{dupski} zaznaczając jedynie, że " z więzienia nie powrócił " /na 3000 członków Wydziału Bezpieczeństwa ODR zdołano rozszyfrować zaledwie w jednym województwie jedynie 200 - dysponując 502 nazwiskami/.

Pomimo usilnych starań rodziny sprawa ^{śmierci i dupski} nie została definitywnie wyjaśniona nawet w 1958 r.

Odmianony ^{dupski} Krzyżem VM VK1. /nr 7642 z 1.01.1933 r./, Krzyżem Walecznych, Medalem Śląskim, Krzyżem Niepodległości /nr 24/495 z 16.07.1932 r. - Zarządzenie Prezydenta RP z 20.07.1932 r./.

Od 1921 r. żonaty z ^Haliną Frydrychowicz. Miał syna Janusza /ur. 29.10.1926 r. w Pucku/, z zawodu dziennikarzą ³ córkę Halinę /ur. 18.12.1931 r. w Toruniu/, obecnie Nowak /oraz Annę-Teresę i Barbarę.

Od czerwca 1942 r. rodzina L. przebywała w Warszawie. W dniu 24.08.1944 r. wywieziono ich z walczącej stolicy do obozu w Pruszkowie, skąd po kilkutygodniowym pobycie zostali przetransportowani do obozu koncentracyjnego Stutthof. Przebywali tam przez okres około 4 tygodni, a następnie umieszczono ich w filii Stutthofu pod Grudziądem. Podczas transportu żona wyrzuciła kartkę na stacji kolejowej Toruń z informacją o miejscu pobytu. Z rozkazu L., w końcu października 1944 r. żona z córką i z synem zostali wyprowadzeni w dwóch rzutach przez pracowników Wydziału ^Bezpieczeństwa ODR; ^{gms}Stefana Stempniewskiego /"Olsza"- "Werner I"/ i Mariana Hegenbartha /"Kubiak"/. Do końca wojny ukrywali się w Bydgoszczy.

Archiwum Akt Nowych, Akta Delegatury Rządu RP na Kraj, mikrofilm 2225/3; Archiwum Muzeum Stutthof, Dokumentacja Ikonograficzna, relacje; Archiwum Pomorskie Armii Krajowej, Teczka B. Lipskiego; Górski G. Administracja Polski Podziemnej w latach 1939-1945. Studium historyczno-prawne, Toruń 1995, s. 232; Jagielska H., W sprawie powojennej działalności Okręgowej Delegatury Rządu Rzeczypospolitej na Pomorzu /w/: Armia Krajowa na Pomorzu i jej powojenne losy. W 50 rocznicę powołania AK. Materiały z konferencji w Bydgoszczy 26 lutego 1992. Pod red. W. Jastrzębskiego, Bydgoszcz 1993, s. 123-134; Tejże, Okręgowa Delegatura Rządu na Pomorzu, kryptonim "Zatoka" i jej powojenne losy, Bydgoszcz 1994 /mps w zbiorach autora/; Tejże, Wspomnienia o moim bracie Stanisławie Nowickim ps. "Mestwin" /mps w zbiorach autora/; Nowicki S., Wykaz strat ODR-"Zatoka" /mps w zbiorach autora/.

Bogdan Chrzanowski

Lipski Bolesław ps. „Bartel”, „Stary”, „I/B”, przybr. nazw. „Garczyński” (1890–1945), naczelnik Wydziału Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego ODR Pomorza.

Urodzony 11 VI 1890 r. w miejscowości Odry, pow. Chojnice; syn Dominika i Stefanii z d. Knuth. Ukończył gimnazjum w 1910 r. Przez dwa lata studiował teologię w Pelplinie, a później prawo we Wrocławiu i w Bonn. Służył w armii pruskiej w stopniu kaprała od 30 I 1916 r. Awansowany na oficera 13 XI 1917 r. został skierowany na front do Francji, a następnie do Włoch. Po opuszczeniu armii w dniu 23 XI 1918 r. wraz z ks. Józefem Wryczą wziął udział w organizowaniu oddziałów polskich na Pomorzu. Uczestniczył w I Powstaniu Śląskim, awansowany na kpt. rez. WP. W latach 1920 (1921?)–1927 był starostą morskim z siedzibą w Pucku, a następnie w Wejherowie. W czerwcu 1925 r. podejmował na Wybrzeżu Prezydenta RP Stanisława Wojciechowskiego. Sympatyzował z chadecją i z endecją. W 1927 r. przeniósł się do Torunia. W latach 1930–1935 pełnił funkcję dyrektora Pomorskiego Stowarzyszenia Ogniewego. Od 1936 r. był dyrektorem poznańskiego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych (ZUW) — Oddział w Bydgoszczy (mieszczonego się przy ul. Gdańskiej nr 71).

6

Ze względu na wiek nie był zmobilizowany we wrześniu 1939 r. Okupację przeżył w Bydgoszczy, początkowo na stopie legalnej pracując w Danziger Feuersozietat — Oddział w Bydgoszczy (także przy ul. Gdańskiej nr 71). Od 1943 r. ukrywał się.

W końcu września lub w początkach października 1941 r. włączony do konspiracji przez Franciszka Rochowiaka ps. „Zaklicki”, działającego z ramienia Okręgowej Delegatury na Pomorzu. Jako dawny pracownik administracji, Lipski podjął pracę konspiracyjną w pomorskiej strukturze Delegatury Rządu RP na Kraj. Zebrania konspiracyjne odbywały się m.in. w dawnej siedzibie ZUW. (Z tej instytucji wywodzili się współpracownicy Lipskiego oraz pierwsi organizatorzy terenowych organów ODR). Pierwsze zebranie odbyło 8 lub 10 X 1941 r. Lipski posługiwał się pseudonimami „Bartel”, „Stary” i nazw. „Garczyński”. Jako naczelnik Wydziału Bezpieczeństwa oznaczony był pseudonimem cyfrowym „I/B”. Kierowany przez niego Wydział obejmował obszar całego Pomorza z obwodami utworzonymi w Toruniu, w Grudziądzu, w Bydgoszczy, w Gdańsku–Gdyni, a także na terenie Prus Wschodnich, liczył ponad 3000 zaprzysiężonych pracowników w co najmniej

Stow. biograficzny, komp. pomorskiej 1939-1945,
Wyd. Bibli. FADPK, t. X, c. 2
107
Tomini 1996

234 miejscowościach aż do gmin włącznie. Lipski był nieprzejednanym przeciwnikiem ustępstw wobec okupanta, nawet pozornych w imię tzw. wyższych racji i przetrwania. W 1942 r. zabronił pracownikom Wydziału Bezpieczeństwa wpisywać na Niemiecką Listę Narodowościową. Na tym tle dochodziło do rozbieżności z szefem Ekspozytury Urzędu Delegata Okręgowego Rochowiakiem. Różnice zdań rysowały się też na tle stosunku do Armii Krajowej oraz zakresu kompetencji ODR. Sprawy te starał się Lipski wyjaśnić w listach skierowanych do Okręgowego delegata Antoniego Antczaka ps. „Dyrektor” przebywającego w Warszawie; między innymi zachowanych listach noszących daty: 8 VI 1943 r. i 17 VI 1944 r. prosił m.in. o wyjaśnienie losu meldunku dotyczącego części broni „V” produkowanej w Bydgoszczy, który to meldunek, według niego, nie dotarł do miejsca przeznaczenia. Próbował też wyjaśnić z Rochowiakiem pisemnie w liście z 25 III 1944 r. kwestie pogodyńności poszczególnych ogniw Wydziału Bezpieczeństwa. Lipski nosił się z zamiarem złożenia rezygnacji z pełnionej funkcji i przejścia z ODR do Pomorskiego Okręgu AK, albo wyłączenia Wydziału Bezpieczeństwa z kompetencji ODR. Jesienią 1943 r. odbył rozmowę z Antczakiem podczas jego pobytu w Bydgoszczy. Kontakt z kierownictwem Wydziału Bezpieczeństwa utrzymywał przez swego zastępcę, Edwarda Miklaszewskiego (przybr. nazw. „Nilski”, „Małynicz”) i kierownika Oddziału Organizacyjno-Inspekcyjnego — Konrada Sienkiewicza (przybr. nazw. „Sollowski”, „Kazimierz Świątek”).

Od maja 1944 r. rozpoczął współpracę z Komendą Pomorskiego Okręgu AK m.in. z kmdtem Okręgu Janem Pałubickim i z szefem Oddziału II, mjr. Józefem Grussem ps. „Stanisław”. Po upadku Powstania Warszawskiego współpraca znacznie się zacieśniła.

Po wyparciu niemieckich władz okupacyjnych z Bydgoszczy w styczniu 1945 wyszedł z podziemia i podjął pracę w ZUW. Kontynuował też działalność konspiracyjną traktując aparat ODR jako ciągłość legalnej władzy cywilnej w Polsce. W tym celu zaangażował do pracy w ZUW dawnych pracowników, pracujących jednocześnie w Wydziale Bezpieczeństwa ODR. Od lutego 1945 r. pozostawał w kontakcie z J. Pałubickim stojącym wówczas na czele organizacji „Niepodległość” („Nie”). Spotkania odbywały się przeważnie w biurach ZUW. Oprócz prowadzenia wywiadu politycznego starał się także przenikać do Komend Milicji Obywatelskiej i do Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Bydgoszczy. Dzięki tym kontaktom dysponował informacjami o niektórych działaniach Urzędu.

Został aresztowany przez NKWD w lutym 1945 r. i osadzony w siedzibie radzieckich władz bezpieczeństwa w Bydgoszczy, róg ulic Gdańskiej i Śniadeckiej. Zwolniony po kilku dniach i aresztowany ponownie 5 V 1945 r. w mieszkaniu Jan Olejniczka z ODR (w ciągu kilku dni aresztowano również innych pracowników Wydziału Bezpieczeństwa ODR). Przesłuchiwany był w Bydgoszczy m.in. w dniu 1 V 1945 r. Następnie przewieziony do więzienia X Departamentu Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego w Warszawie na Mokotowie. Przez cały czas władze śledcze i więzienne odmawiały rodzinie i przyjaciołom wszelkich informacji o jego losie, był bowiem torturowany z wyjątkowym okrucieństwem, a okoliczności jego śmierci tworzyły kłopotliwą sytuację nawet dla organów MBP i WUBP w Bydgoszczy. W jednym z pism Prokuratora Sądu Specjalnego Karnego w Toruniu z 20 V 1946 r. przekazano żonie nieprawdziwą informację: „Z pisma Pow. Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego z dnia 15 XI 1945 r. wynika, że nie został aresztowany przez

8

władze bezpieczeństwa publ.” Lipski zmarł 27 VI 1945 r. w więzieniu. Akt zgonu wystawiono na mocy prawomocnego postanowienia Sądu Grodzkiego w Bydgoszczy w 1951 r. Podczas późniejszego śledztwa prowadzonego przeciwko pracownikom ODR w Bydgoszczy pod kryptonimem „Indeks”, „Ocean” w końcu września 1950 r. wykorzystano niektóre fragmenty zeznań Lipskiego zaznaczając jedynie, że „z więzienia nie powrócił” (na 3000 członków Wydziału Bezpieczeństwa ODR zdołano rozszyfrować zaledwie w jednym województwie bydgoskim jedynie 200 — dysponując 502 nazwiskami). Pomimo usilnych starań rodziny sprawa śmierci Lipskiego nie została definitywnie wyjaśniona nawet w 1958 r.

Odnaczony Orderem Wojennym *Virtuti Militari* V kl. (nr 7642 z 1 I 1933 r.), Krzyżem Walecznych, Medalem Śląskim, Krzyżem Niepodległości (nr 24/495 z 16 VII 1932 r. — Zarządzenie Prezydenta RP z 20 VII 1932 r.).

Od 1921 r. żonaty z Haliną Frydrychowicz. Miał syna Janusza (ur. 29 X 1926 r. w Pucku), z zawodu dziennikarza, 3 córki: Halinę (ur. 29 X 1926 r. w Toruniu, zam. Nowak) oraz Annę–Teresę i Barbarę.

Od czerwca 1942 r. rodzina przebywała w Warszawie. W dniu 24 VIII 1944 r. wywieziono ich z walczącej stolicy do obozu w Pruszkowie, skąd po kilkutygodniowym pobycie zostali przetransportowani do obozu koncentracyjnego Stutthof. Przebywali tam przez okres 4 tygodni, a następnie umieszczono ich w filii Stutthofu pod Grudziądzem. Podczas transportu żona wyrzuciła kartkę na stacji kolejowej Toruń z informacją o miejscu pobytu. Z rozkazu Lipskiego żona z córką i z synem zostali w końcu października 1944 r. wyprowadzeni w dwóch rzutach z obozu przez pracowników Wydziału Bezpieczeństwa ODR, Stefana Stempniewskiego (ps. „Olsza”, „Werner”) i Mariana Hegenbartha ps. „Kubiak”. Do końca wojny ukrywali się w Bydgoszczy.

AAN, Akta Delegatury Rządu RP na Kraj, mikrofilm 2225/3; CAW, Wniosek odnaczeniowy z lipca 1932; AMSt., Dokumentacja Ikonograficzna, relacje; AP AK, T.: Lipski B.: G ó r s k i G., *Administracja Polski Podziemnej*, Toruń 1995, s. 232; J a g i e l s k a H., *Okręgowa Delegatura Rządu na Pomorzu, kryptonim „Zatoka” i jej powojenne losy*, [w:] *Powojenne losy...*; (mps w zbiorach autora); T a ż, *Wspomnienia o moim bracie Stanisławie Nowickim ps. „Mestwin”* (mps w zbiorach autora); T a ż, *W sprawie powojennej działalności Okręgowej Delegatury Rządu Rzeczypospolitej na Pomorzu*, [w:] *Armia Krajowa na Pomorzu i jej powojenne losy*, pod red. J a s t r z ę b s k i e g o W., Bydgoszcz 1993, s. 123–124; N o w i c k i S., *Wykaz strat ODR — „Zatoka”* (mps w zbiorach autora).

Bogdan Chrzanowski

T: M-243/852 Pom.

ODD

Lipski Bolesław

v. Kwarty informacyjne

nr. 49

Bydgoszcz

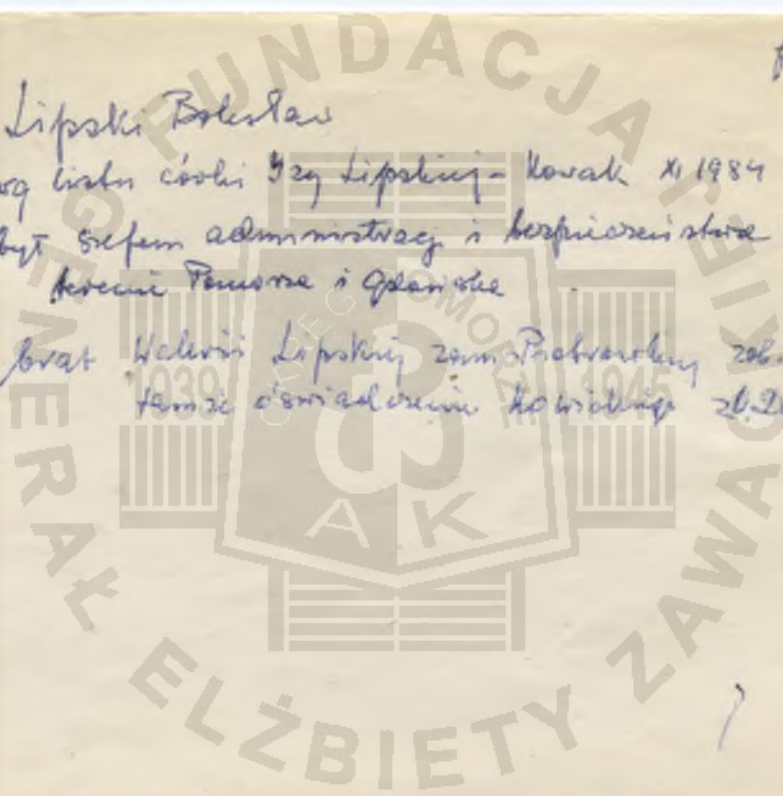
+ Lipski Bolesław

1945

osq listu czołki Gzy Lipskiuj - Kowak XI 1984

był szefem administracji i bezpieczeństwa PK na
kierunku Pomorza i Gdaniska

brat Halina Lipskiuj zam. Pochwałki zob. not 297/Pa
tamże czołki czołki do wstępu 20.12.82

+
1945

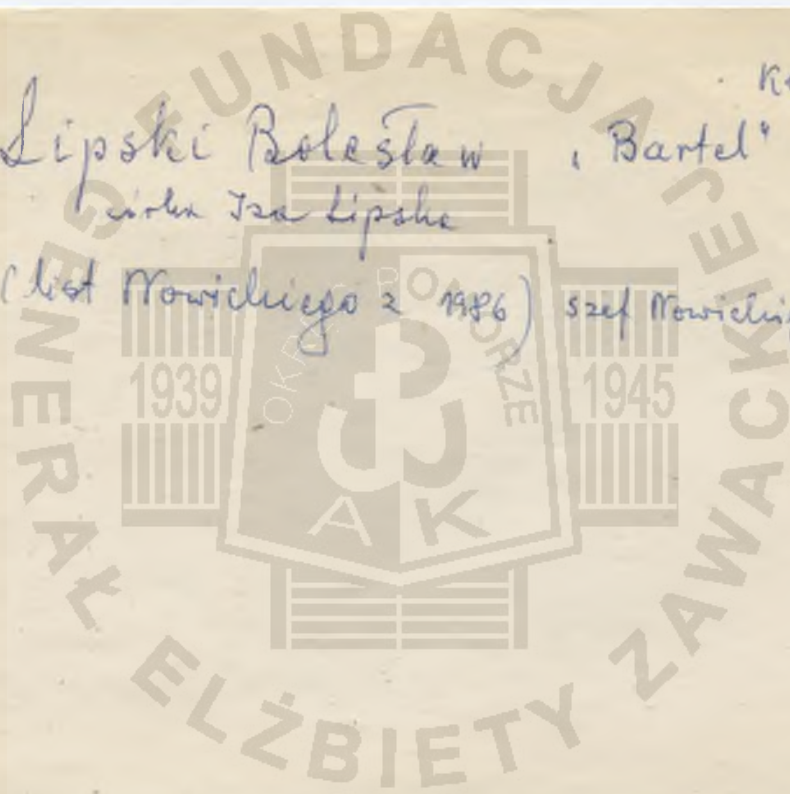
Lipski Bolesław
wola Iza Lipska

, Bartel'

Bydgoszcz
KO; ODR
2

(list Nowickiego z 1936)

szef Nowickiego

zob. notatki o Otr. Del. Po me Pomor.

1945
Lipaki Eberhard ju Bartel
H Schultze 12, 31

Bydgoszcz
Otr. Del. Rzesze
3

str 12 - (Po aresztowaniu kmdte inspr. bydy jasiin rhuip
"Kuno") ... Dle przyspiczenia oddolowoy rucy Ptk
H Bydgoszcz pisan ODR (Lipaki, Kowicki) przesunęto
do Ptk ze swadk. szczeg. Josefa Eichstaedte i
H Schultze.

str 31
Lipaki odawiek duzej klasy, ktory umiat
dobrac sobie b. wartoscowycze ludem
Pogledy Patmbickiego i Lipskiego pokonywały iny
Wspolpraca między St komittem Merton - Kucstony
a H. Schultzem doprowadzila w 1944w do spotkania
Patmbicki - Lipski
Ci dwaj ludem obok ks. Kowicki byli najbardziej zastaw-
zanymi ludem na Pomor. ...

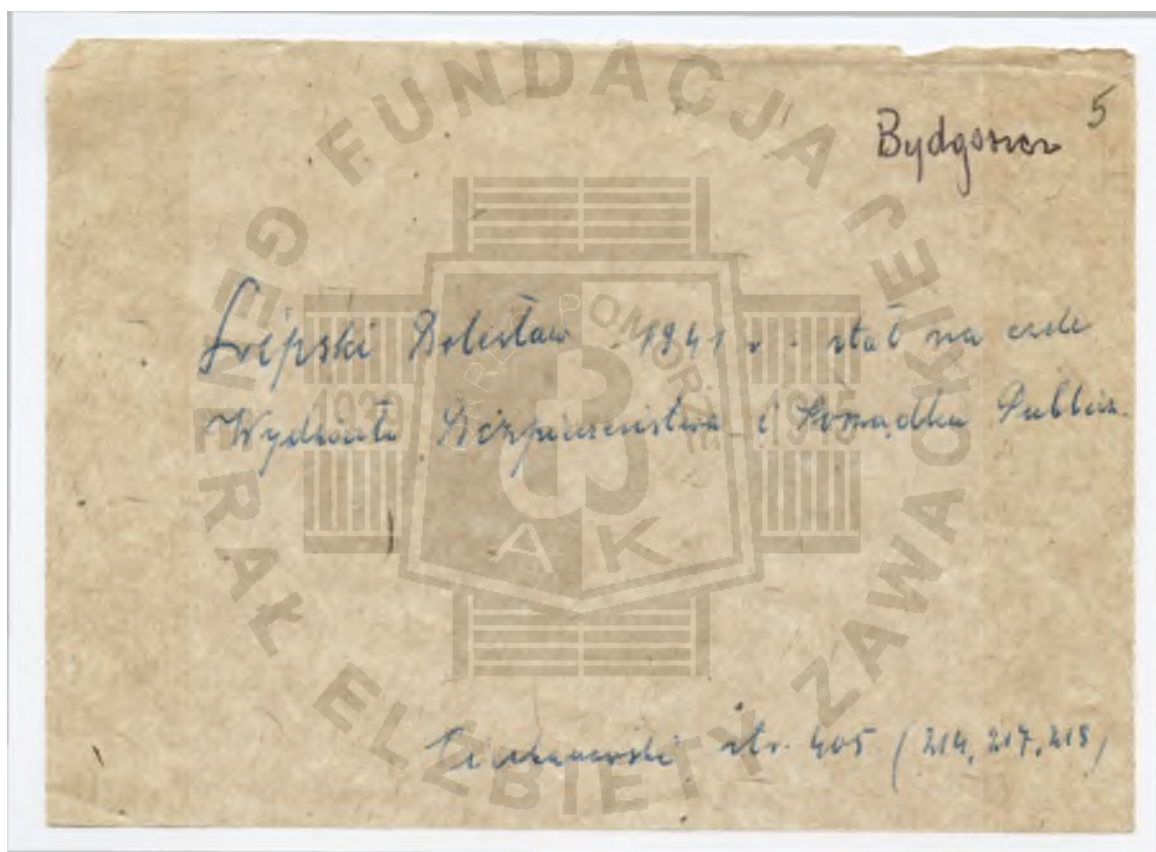
Lipski Balistar, Bavel
(list Nowickiego z 1946)

Bydgoszcz
KO; 00 R 4

ref. Nowickiego
po wojnie był dyrektorem Zakładu kwateron. krajowej
Bydgoszcz ul. 14-go 71 - później PZ 4; tamże pracował
dziś Nowicki

W marcu lub kwietniu 1945 Nowicki w białym Zakładzie
zorganizował punkt opiekarski Zakładu z, gwałtem
(Grab przyjeżdżał w mundurze wojskowym),
podczas gdy Lipski i Nowicki również przyjeżdżali w bin-
nach Zakładu, a imię jego wpiś

(list II Nowickiego)
Balistar awersowy 27 02 1945 w pierwszym et
chwacie marca 1945 już mi zjść bez rejestracji
tego faktu

ODR
Bydgoszcz

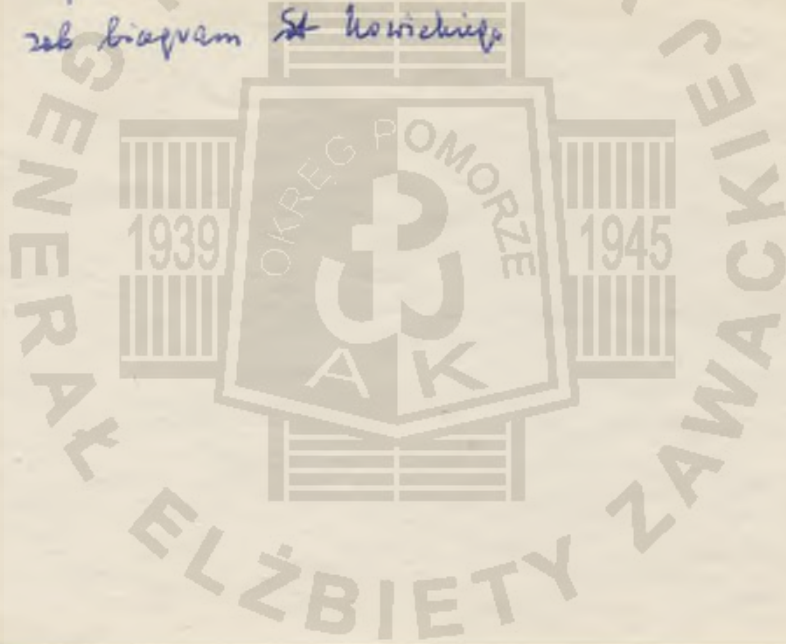
Lipski Bolesław ps. Bartel

Maszynik wydz. Bezp. Porz. Publ.
Straży Samochodowej

red. St. Nowicki

Lipień Bolesław ps Bartek
zob. diagram St. Kowickiego

Bydgoszcz
DDR
7

OD R 9
Bydgoszcz

Lipski Bolesław „Bartel”

był związany z K. Stempnińskim
i „Sokółem” był udział w istocie spółki
ODR w Bydgoszczy

rel. SP3 - Echał Urzeka

A

ODR 10
Bydgoszcz

LIPSKI BOLESŁAW ps. Bartel

Ur. w Odrażu pow. chejnickim. Ukończył studia
prawnicze na Uniwersytecie w Warszawie. Wstąpił do wojska
w 1918 r. walczył w wojnie polsko-bolszewickiej 1920 r.

Otrzymał za to order Virt. Militaris i Krzyż
Niepodległości. Do 1927 r. był starostą morskim
z siedzibą w Prucku, a następnie w Dziej-
nowie. Od 1930 r. do września 1939 r. był dy-
rektorem Pomorskiego Stowarzyszenia
Ogólnego w Toruniu, a w 1939 r. także
verte

A. Zak. 91

dyrektorem wspomnianego bydgoskiego
oddziału powiatowego Związku Wzrostu i
Kształcenia Wzajemnych Wybitnych Organizatorów. W czasie
okupacji został nauczycielem w szkole korpulentów
„Zabaki”. Z tej okolicy był w stałym kontakcie
z p. H. Janem Pańkiewiczem i Rufinem Ruberakiem
organizowanymi do dobrej pracy w szeregach korpulentów
i wicedyrektorem korpulentów w Bydgoszczy.
Arrestowany w 1945 r. przez NKWD w Bydgoszczy,
był też więziony na Mokotowie. Zmarł w więzieniu
w dniu 27. 06. 1945 r.
Został: Jaskowski J. Kim byli? Dr. Weir 1990m85
3.4-3

Pom.
ODR 11

LIPSKI BOLESLAW

Pracownik w Wydziale Biblioteczno-
i Prasowym Państwowego

→ Złoto: Red. F. Bandig. Arch. Pow. Ak.,
M-30 s. 3

A. Zak. 91

LIPSKI BOLESŁAW 'Bostel'

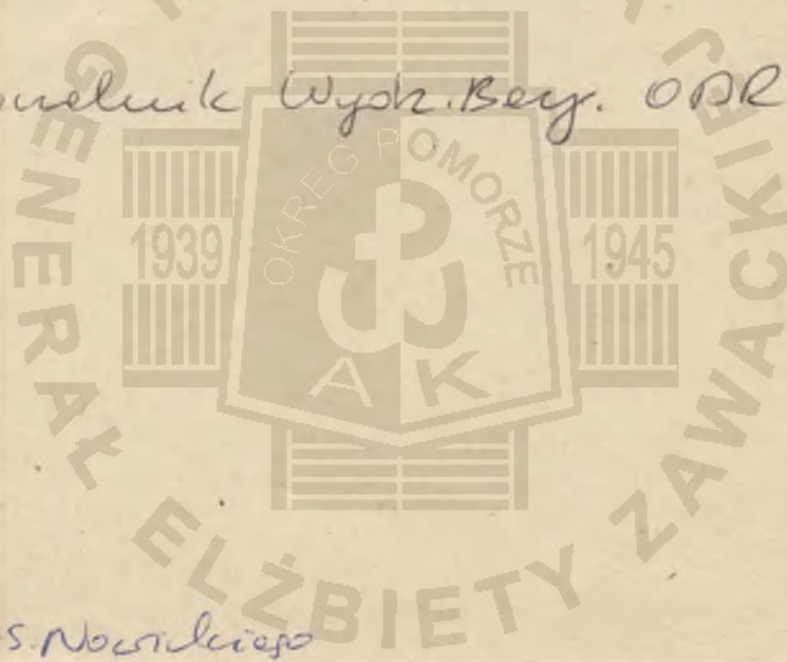
ODR
Bydg. 120

++

Nowelnik Wysz. Bieg. ODR

CG

Rel. S. Nowelnicko

O Del. Rz

13

Lipski Bolesław

ps. Bartel

Kierownik Wydziału Bezpieczeństwa
i Porządku Publicznego

inf. G. Górski - Nowości, sierpień 1988.

++ Lipiski Bolesław
ps. "Bartel"

ODR¹⁴
"Zatoka"

Organizator i naczelnik wydania
"bezpieczeństwa" "Zatoki". Zorgan-
izował siatkę bezpieczeństwa.
W 1945 aresztowany przez NKWD.

Zmarł w więzieniu w 1945 r.
(27 VI)

Źródło: artykuł J. Jaskowiaka
R. Karp, "Kim byli" w: Dziennik Wierzy
nr 85 (8823) 2.05-3.05.1990, s. 3

LIPSKI

ODR

15

dob. t. Schuka Aleksandra - Ko

M-20 / 629

1/1/94

ODR 16

LIPSKI BOLESŁAW ps. "Bartel" ODR

Bardzo zaangażowany w pracę opieki społecznej na Pomorzu.

G.Górski, Pomorska ODR, [w:] Walka podziemna..., s. 196.

MGr 1994

ODR

17

LIPSKI BOLESŁAW

Lipski miał być przekonany co do winy Mariana Hagenbartha, którego Wojskowy Sąd specjalny w Toruniu skazał na śmierć w końcu 1944r. za zdradę, która miała być podłożem aresztowania w Wład. Bezpieczeństwa Ekspozytury Delegatury Rządu RP na Pomorze (w Bydgoszczy?) jesienią (?) 1944r. Lipski upodnił (wydomaenił) wyroku przez swój wydział. Wyroku jednak nie wykonano. Po serii aresztowań także Pomorska (Ekspozytura) część ODR „wyciszyła” swoją działalność, a kierownictwo przejął Lipski. Po wkroczeniu AA, Lipski wraz z częścią współpracowników kontynuował działalność. W początkach maja 1945 władze bezpieczeństwa aresztowały

G. Górski, Pomorska ODR, [w:] Walka podziemna...
s. 197-198.

verte

MGR 1994

LIPSKI BOLESLAW

ODR

18

Po licznych aresztowaniach w bydgoskim Insp. AK
Lipski przekazał tam m. in. A. Szulca i J. Eischtae-
da. Podobnie w Toruniu przekazany został
np. S. Stomkiewicz.
Lipski był stale w kontakcie z Kmdtem Obiegu AK
ptk. J. Patubickim. To oni wspólnie ustalali tak-
tykę wobec skracających wojsk radzieckich.
Wszystko to odbywało się w ramach współpracy
ODR z AK.

G. Górski, Pomorska ODR, [w:] Walka podziemna...,
s. 198.

MGr 1994

LIPSKI BOLEŚLAW

ODR

19

Gł. pomiędzy F. Rochonniakiem a Lipskim odocho-
daito w ODR do różnicy zdań. Dotyczyła ona
przede wszystkim problemu zatrudniania w
strukturach podziemnych ludzi wpisanych na
(DVL)NLBN. B. Lipski takich ludzi w swoim
Mydz. nie miał. Później zarzucił także Rochonni-
kowi niekompetencję, przetrzymywanie materiałów
przeznaczonych dla centrali w Warszawie. Roch-
niak, jak się zdaje, był od niepokojony znacząco
rozbudowa Mydz. Bezpieczeństwa, ale różnice te nie
miały podłoża politycznego

G. Górski, Pomorska ODR, [w:] Walka podziemna...,
s. 198.

MGR 1994

LIPSKI BOLESŁAW ps. "Bartel"

ODR
10

ODR

W końcu 1943r. Lipski otrzymał z Biura Zachodniego Delegatury Rządu polecenie zorganizowania placówek Wydz. Bezpieczeństwa Ekspozytury Delegatury Rządu RP na Pomorzu w Prusach Wschodnich. Zadanie to Lipski powierzył S.Sobockiemu i K.Stempniewskiemu, którzy w krótkim czasie zdołali zorganizować wśród wysiedlonych Pomorzan placówki informacyjne w Malborku, Kwidzynie i Elblągu oraz być może w Królewcu.

G.Górski, Pomorska ODR, [w:] Walka podziemna..., s. 196.

MGr 1994

Lipski Bolesław, ps. "Balek"

ODR 2A
Pomorie

- przed wojną komendant Organizacji Wojskowej
Pomorza. W okresie okupacji szef na ciele
Wydziału Bezpieczeństwa w Okręgowej Delega-
turze Prądu na Pomorze

źródło: H. Gosińkowski, "Generał Pompt Lj.
Ruch Oporu na Pomorzu Gotowiści"
sk. 11, 115

K. Woj. 1/14.94v.

4

ODR 92

LIPSKI BOLESŁAW

ps. "Bartel"

ODR

Jeszcze w końcu września 1941r. skontaktowali się z Lipskim w Bydgoszczy wysłannicy Rochowiaka. Jest prawdopodobne, że jednym z nich był J. Sepołowicz. Lipski jako doświadczony organizator i konspirator, wyznaczony został do zorganizowania Wydz. Bezpieczeństwa w Ekspozyturze Delegatury Rządu RP na Pomorzu. W początku października 1941r. przeprowadził on rozmowy ze współpracownikami z Danziger Feuersozietat, niemieckiej firmy ubezpieczeniowej, w której Lipski kierował oddz. bydgoskim. 10.X.1941r. w gabinecie Lipskiego zebrali się: Adam Stefaniak, Zygmunt Wiśniewski, Stanisław Sobocki, Stanisław Leśniczak, Jan Budasz, Stefan Matysik, Stanisław Nowicki i Marian Hegenbarth. Po wyrażeniu przez nich zgody na współpracę Lipski odebrał od nich przysięgę, po czym przydzielił pierwsze zadania. Na podstawie schematu organizacyjnego firmy ubezpieczeniowej ustalił zasady pracy. W tej strukturze on sam jako naczelnik służby bezpieczeństwa wydz. miał kryptonim I/B. Funkcje z-ców Lipskiego objęli Kazimierz Kolańczyk ps. "Szczęsny", który organizował wywiad polityczny, oraz Stefan Karbowski, który zajmował się sprawami KB i SS. Funkcje Inspektorów Obwodowych Lipski przydzielił następująco: Obwód 1 (toruński) - Stanisław Sobocki, Obw.2 (grudziądzki) - Zygmunt

c.d.n.

MGr 1884

4

ODR

LIPSKI BOLESŁAW

ps. "Bartel"

ODR

c.d.

Wiśniewski ps. "Parvus", Obw. 3 (bydgoski) w pionie B (służba bezpieczeństwa) Stanisław Nowicki, a w pionie KB (Korpus Bezpieczeństwa) Adam Stefaniak ps. "Śliwa", Obw. 4 (gdyńsko-gdański) Kazimierz Stempniewski ps. "Werner 1".

Zr.: G.Górski, Pomorska Okręgowa Delegatura Rządu RP na Kraj w latach 1941-1945, [w:] Walka podziemna..., s. 193-195.

MGr 1994

ODR
23

LIPSKI BOLESŁAW

ODR

Mieszkanie rodziny Lipskiego (żony i dzieci) w Warszawie było punktem kontaktowym stałych wysłanników z Pomorza do Urzędu ODR w Warszawie: Mariana Hagenbartha ps. "Kubiak" i Stefana Stempniewskiego ps. "Werner II".

Zr.: G. Górski, Pomorska Okręgowa Delegatura Rządu RP na Kraj w latach 1941-1945, [w:] Walka podziemna..., s. 192.

MGr 1994

Lipski Bolesław
"Bartel"

Pomona
Bydgoszcz
~~...~~
ODR 24

- kierownik Wydziału Bezpieczeństwa
ODR - osobiste kontakty z
ppłk. J. Patubickim z 242 PK, organizował
we Pomorskim Państwowym Korpusie Bezpieczeństwa
Straż Samopomocy i Wydział Polityczny
Na skutek represji NKWD i UB przeniósł się

B. Chrzanowski, "Konspiracja ...", str. 45, 46, 49
K. Wojt/VI.94.

76

ODR 25
LIPSKI BOLESŁAW ps. "Bartek"

Kierownik Wydz. Bezpieczeństwa w ODR na Pom.
Był to najlepiej zorganizowany Wydz. w ODR. Miał
on bezpośredni kontakt z Warszawą.

Zr.: B. Chrzanowski, Konspiracja rządu RP w regionie
nadbaltyckim (1939-1945), [w:] Walka podziemna...,
s. 142.

MGr' 1994

ODR

LIPSKI BOLESŁAW

ps. "BARTEL"

Saef Myklatu Bezpieczeństwa ODR

AK na Pomorzu, s. 64

44 1/94

ODR
26

Lipski Bolesław

ps. „Bartek” przez 2 kierowników Stempnie-
Hslim mieli, że w urzędzeniu Barbony
Postulacyjnej w Gdyni przy ul. Świętopau-
skiej 79/m 13 będzie punkt kontaktowy.

Zob. T. i Postulacja B. insp. Gdynia,
5/1/2

HMM-PH

ODR²⁷

LIPSKI BOLESTAW
ps. „BARTEL”

18/11/95 Głęboki, Ustroj' PPP ... s. 260
Jencic, Administr. Pol. Pod. ... s. 232, 233

ODR 28

LIPSKI BOLESŁAW

KIEROWNIK WYDZIAŁU BEZPIECZEŃSTWA I PORZĄDKU
PUBLICZNEGO ODR NA POMORZU. BYŁY STAROSTA
MORSKI Z PUCKA, POTEM Z WEJCHEROWA. W 1938 R.
DYREKTOR ZAKŁADU UBEZPIECZEŃ WZAJEMNYCH
ODDZIAŁU W BYDGOSZCZY, PRZEMIANOWANEGO PRZEZ
NIEMCÓW NA GDAŃSKIE TOWARZYSTWO OGNIONE.

ZOB. KALENDARZ BYDGOSKI 1992
ART. TADEUSZA JĄSZOWSKIEGO, STR. 145, 146, 147.

R.M.

Rydzon ①
ODR 29

Lipski Bolesław

106. inf. Górski "Gimnastyczny ODR"

str. 13

-- W początkach października 1941 r. wyłamując Podziemnie dotarli do Bolesława Lipskiego. Lipski, mający doświadczenie konspiracyjne i pracownika administracji, został upatrzony przez Naczelnicę Wydziału Propagandy. Ekspozycja, a więc sukcesy Delegatury Węgry. Wówczas propozycja przyjęta i maksymalnie przystąpił do organizowania Wydziału. Po przeprowadzeniu rozmów z Kilińskim ze strony pracowników 10-go październik¹⁹⁴¹ w jego gabinecie w lokalu Deutscher Feuerwehrgesellschaft, spotkanie his. Adami Stefaniak, Zygmunt Winiarski, Stanisław Sobolewski, Stanisław Lesniak

ok. Lip.

FUNDACJA

B. Szpalski ② 30

Str. 14 : Jan Budan, Stefan Liatynik, Stanisław Nowicki i Marian Kępcubatti.

* Szpalski porównał zebranych "ze obywateli" zadania zorganizowania Wydziału "Bersierów" Delegatury Pracy do Państwa" mówiąc o zaproszeniu jako misji w. prace podkreślając wieloletnią dobrowolność tej służby. Po wyrażeniu zgody na współpracę odebrał prezyskie w. roki przygotowania obowiązującej dla pracowników służby cerym. oraz przydziel. pienn. zadanie. (dalej - podział misji na grupy, plany pracy, syfonami, stacjami, obrędk. personalna, a do str. 16)

Str. 15 : B. Szpalski kłótnia na organizację I/16

Str. 22 : W tragicznych okolicznościach 5 czer. powieści m. in. Bolanowski Lipski i Stanisław Sobochi

(przyjęto 36)

ODR 31

dipski

Szef ODR . uhonorowanie go
Złotym Krzyżem z M. Nowak
& Janusz Patubicki.

z listu A. Schulka b dx 85/Pom
z 26.08.1989.

T

AK ~~Lipno 32~~
Bydgoszcz

Lipski Bolesław
po „Bortek”

1939

1945

„Ewa” przeruciła go do „Nasietoka”

206 listy „Ewy” 45/191

0.20

Bydgoszcz
ODR

33

Lipski Bolesław
ps. "Bontek"

Do kspiracji został zwerbowany przez Antczaka, ps. "Adamski" lub Rochowiaka. Działał w pionie oświaty rolnictwa i samorządów. Potem zlecono mu tworzenie Korpusu Bezpieczeństwa - KB, Straży Samorządowej - SS i Wydziału Politycznego - WP. Był naczelnikiem Wydziału Bezpieczeństwa Publicznego, kryptonim stanowiska - IB. Po powstaniu w Warszawie uznał, że należy podporządkować się AK. Aresztowany dnia 5 maja 1945r.

Zob.tom.23.- Stutthof, nr83, S. Nowicki

K.Woj.

BYDGOSZCZ
ODR 34

listki Bolesław ps. „Bartłomiej”

Jeden z byłych żołnierzy AK poinformował Janusza
dipstickiego, że jego ojciec Bolesław w czasie pobytu
na Młodotowie był bardzo katowany i cierpiący w
czasie śledztwa. Powiekszał też, że pracując, jego śmierci
było podawie mu cyjanku w ciele. [Kierki nie
udało się ustalić prawdziwa tego świadectwa, który odwieci
prelegat w tym czasie na Młodotowie.

Dr. Eligiusz Janasiewicz, Masz Termopile. Dokumenty
tematu 1944-1956, Warszawa 1993, s. 226

okp

BYDGOSKA
ODR

35

Lipski Bolesław, ur. 1890r. Amerykanin
5 VI 1945r. w Bydgoszczy. Zmarł w śledztwie
w więzieniu radzieckim 24 VI 1945r.

Źr.: Iłgiewicz Tarcieles, Masze Termopile. Dokumenty
terrorku 1944-1956, Warszawa 1993, s. 246.

KCP

BYDGOSZCZ
ODR 36

Lipski Bolesław, ps. "Bartłomiej"

Anna Dumaińska - Mściborska z Warszawy
w 1990r. poinformowała przedstawicieli Społeczno-
kościelnego Komitetu w parafii św. Katarzyny o
sprawie swojego ojca, Bolesława Lipskiego
i przekazała liczne dokumenty. Bolesław Lipski
był pracownikiem, przed 1939r. starostą pomorskim,

majorem rezerwy, odznaczonym Krzyżem Niepodległości
i Virtuti Militari, jednym z olbrzymów Obojgu
Pomorskiego AK. Aresztowany został w Bydgoszczy
5 czerwca 1945 r. bez podania przyczyn, i następnie
już dnia przekazywany do Warszawy. Zmarł 27 czerwca tego
roku w więzieniu młoczańskim w nie wyjaśnionych
okolicznościach. Jego śmierć dlatego była ulżywna
przed rodziną.

Źr.: Olszewski Jarosław, Nasze Termofile. Dokumenty
terrory 1944-1956, Warszawa 1993, s. 226.

BYDGOSKEX
ODR

38

lipski Bolesław ps., "Dziś i jutro"

Niedziela 26 a 28 października 1989r. Społeczno - Kościelny
Komitet Uczczenia Pamięci Ofiar Terrore Władzy
w latach 1944-1956 przy parafii św. Katarzyny na
monarchistycznym terenie zorganizował tradycyjne uroczystości
religijne dla uczczenia ofiar tego terrore.
24 października 1989r. po Mszy św. odbył się
uroczysty Apel Poległych, apel pomordowanych
ofiar terrore z lat 1945-1956, w którym

przygotowa przede wszystkim tych, którzy zostali 39
straceni i po krótkim pobyciu w Warszawie.
Wśród członków Armii Krajowej, członków Delegatury
Ludzi Pracy w Warszawie, straconych, m.in. Adolotowie
nawiązuje do apelu jest także Bolesław Lipiński,
szef Delegatury na Pomorze.

Zs.: Abigail Jarasiewicz, Maszyna Termofite.
Dokumenty terroru 1944-1956, Warszawa 1993,
s. 23.

Lipski Bolesław

Bydgoszcz
ODR 40

ps. "Bartel", "Stary"

Jesienią 1941 r. był kaselnikiem
Wydziału Bezpieczeństwa Publicznego
ODR i przepysięgi do Okręgowej
(Pomorskiej) Delegatury Łączności z
naszym krajem Czestawa ~~Pub~~ Puba-
czewskiego.

rel: Rubaszewski t.os. K-1005/1743
(Bydg.)

Wsk. IX 199

LIPSKI Bolesław ODR „Zatoka”
Bydgoszcz 41

BOLESŁAW LIPSKI. Pseudo „Bartel”. Urodzony w Odrach w powiecie chojnickim miał wykształcenie prawnicze zdobyte na uniwersytecie wrocławskim. W stopniu kapitana walczył w wojnie 1920 roku. Został kawalerem Orderu Virtuti Militarii i Krzyża Niepodległości. Do 1927 r. był starostą morskim z siedzibą w Pucku, a następnie w Wejherowie. Od 1930 r. do września 1939 r. był dyrektorem Pomorskiego Stowarzyszenia Ogniwego w Toruniu, a w 1939 r. także dyrektorem wspomnianego bydgoskiego oddziału poznańskiego ZUW. JN Pm 100/30 r.

Był wybitnym organizatorem i w czasie okupacji rychło został naczelnikiem wydziału bezpieczeństwa „Zatoki”. Z tej racji był w stałym kontakcie z płk. Januszem Pałubickim ps. „Janusz” i „Piorun”, komendantem Okręgu Pomorskiego Armii Krajowej oraz z Antonim Antczakiem okręgowym Delegatem Rządu na Pomorze. Zorganizował dobrze pracującą siatkę bezpieczeń-

(DOKOŃCZENIE NA STR. 3)

WZ V, 93

fs. artykułu pt. „Kimi
byli” (w) 56. Kwart. Pol.
2 dn. 30.04.90 r.

str. 1

Lipski Bolesław

ODR
Zobdu
Bydgosz

Y K P m 100/90^{col.}
2 dn. 30.04.90

42

(DOKOŃCZENIE ZE STR. 2)

stwa, polowało na niego gestapo, stale zmieniał mieszkania konspiracyjne korzystając m. in. z lokali Antoniego Marciniaka ps. „Jarocki” przy ul. Pomorskiej na tzw. „Londynku”, braci Kazimierza ps. „Werner I”, Stefana ps. „Werner II” i „Olsza” i Antoniego ps. „Werner III” Stempniewskich przy ul. Gołębiej 5, a także u Jana Olejniczaka przy ul. Kanałowej, a przypuszczałnie także i z innych mieszkań konspiracyjnych.

W 1945 r. aresztowało go NKWD i przesłuchiwało w swojej ówczesnej, tymczasowej siedzibie w kamienicy na rogu ul. Śniadeckich i Gdańskiej. Niebawem został zwolniony. 5 maja 1945 r. Bolesław Lipski został ponownie aresztowany. Jak oświadcza Edward Forycki ps. „Mars” — który spotykał Bolesława Lipskiego w więzieniu bydgoskiego UB, a następnie także w więzieniu mokotowskim — był on tak skatowany, że Forycki nie mógł go rozpoznać. Zbitemu i ciężko choremu odmówiono pomocy lekarskiej. Według urzędowego zapisu Bolesław Lipski zmarł w więzieniu mokotowskim 27 czerwca 1945 r.

28 V, 1990

str 2

a

ODR
Pomorie

43

LIPSKI Bolesław

ps „Buntel”, „Stary”, „I/B”

Urodz. 11 VII 1890r. w miejsc. Odry pod Anjeuice
Kaszubik Wyls. Bosp. Szkoła Publiczna

ODR Pomorie

Przys. Wlkurisko „Gawczyński”

Tab. Stownik Bzogr. Dusz. Pom. t. 2, s. 107

Fundacja Archiwum Pomorskie FK
Joni, 1996r.

4.10.2002

a)

ODR AK
Pomorze

44

LIPSKI Bolesław
ps „Bartel”, „Stary”
Naczelnik Wydziału Bezpieczeństwa
Publicznego ODR. Relacje Bogdana
Arzamasowskiego

Zob.

Słownik Biograficzny Konspiracji
Pomorskiej 1939-1945 część 4
Fundacja „Archiwum Pomorskie AK”
Torun 1998

Drut
2003

str 126

+ Lipski Bolesław

Pomoc
O.D.R. 45

Tabela pamiątkowa

zob. J. N. 340/951 Pom. Gonycki Edward
(O.D.R.) z. III/5 (koperta poz. 6)

Wsk. 1/05

a)
+ Lipski Bolesław

ps., Bartel

OD-2 46
po sekcji
wojny

kier. Wydz. Bezpieczeństwa, w porozu-
mieniu z J. Patybickim podjętą działalność
zmierzającą do osłabienia represji wobec
działaczy niepodległościowych, poprzez adre-
sowanie do struktur nowych władz swoich ludzi;
zamierzony podstęp śledztwa.

zob. B. Ziobkowski, Powojenna działalność...
Ziemia Lubawska, t. 20, 2007 r., s. 68;
b. probl. Q DAC

NR. XI/08

Lipski Bolesław, ps. „Bartel”

okr. pom.
ODR
47

sz
t Kierownik WBP, skupiał organizację od dobrodru.

zob. Nowicki Stanisław, ps. „Strzelczyk”,
Bydgoszcz ODR, t. 6 : M : M4 / 723 Pom., s. 4, 9.
t. 7 : M : M4 / 723 Pom., s. 4, 7.

M 11'09

Lipski bodestaw
(Gajewski Fraucinek)
"Bartel"

Toruń 48

Wazelnik Wydziału Bezpieczeństwa ODR
we Pomorze, przesłuchiwany w maju 1945r
w Bydgoszczy

Zob. Wywiad i kontrwyw. AK, pod red.
Puthake Władysława, W-wa 2008,
s. 161-165 (ant. Górnostępski), bibl. FAPAK

Tauhaule II'M

Lipski Bolesław ODR. 49
krypt. „I/B” ps. „garczyński”
Kancelaria Wydziału Bezpieczeństwa
ODR.

zob. Chwaniński B., Delegatura
Państwa RP na Kraj na Pomorzu...,
Toruń 2011, s. 331, passim.

EL. VI'14

córka: Talaska Anna i Barbava

85-009 Bydgoszcz

córka Gabriela Nowak (zd Lipskie)
Bydgoszcz

syn Jarmos Lipski
Jarmos

brat Gabriela

de p. Marian Papeł

M-243

ODR-Bydgoszcz

++ Lipski Bolesław

Lipski Bolesław

